

lectione, et Hortensium pervolvendo ad amorem sapientiæ accendebatur; minus autem sapida, utpote profanis eloquentiæ floribus non exornata, sacrarum Scripturarum lectio videbatur. Thagaste grammaticam, Carthagine vero rhetoricam annos quinque super viginti natus, non mediocri laude docuit. Cum autem ejusdem scientiæ explicandæ causa Mediolanum a Symmacho præfecto missus venisset, Ambrosii tum episcopi sermonibus, necnon et Platonis meditatione, et matris Monicæ lacrymis, et interioribus gratiæ motibus, et Pauli doctrina, et Dei ipsius voce ad aures personante victus, excusso erroris simul et cupiditatum jugo, trigesimum secundum ætatis annum agens, *exultavit ut gigas ad currendam fidei viam et virtutis.*

Vix interjecto aliquorum dierum spatio, donec completis, quos publice habebat, lectionibus vendemiales ferias attingeret, anno 386 in Verecundi domum secessit, ut perquisita serius veritate, ad suscipiendum baptisma præpararetur, quo tandem ipso Paschatis tempore sanctificatus anno 387 *Christianus Catholicus* feliciter evasit. Non ita multo post amissa ad ostia Tiberina matre, quæ jam converso filio, *nulla re in hac vita delectabatur*, Thagastem redux tres annos in jejuniis et orationibus, legis divinæ meditationi diebus noctibusque incumbens, studiosus perscrutator consumpsit. Sic, quem ab æterno occulta Providentiâ Deus inscium ad primæ Ecclesiæ munera vocaverat, expletis temporibus, a longe sanctissimum regendis populis episcopum,

splendidissimumque irradiando late orbi lumen præparare videbatur.

Cum enim Hipponi-regio pietatis causa versaretur, a Valerio episcopo raptus, et, licet invitus et reluctans, incipiente anno 391 sacerdos consecratus est. Nectamen angelicis etiam humeris tremendum statim ministerium adoriri sustinuit; sed in solitudinem denuo usque ad Pascha se recepit, ut perlectis iterum sanctis Prophetarum codicibus, sanctoribusque Evangeliorum libris, ad propugnanda fidei christianæ dogmata tanquam generosus miles accingeretur. Unde præsertim attendere datur, Augustinum illum, tanti ingenii virum, qui totam juventutem vel ediscendæ, vel etiam docendæ eloquentiæ impenderat, unum tamen ante baptismum, tres autem a baptismo usque ad sacerdotium annos, sex denique suscepto sacerdotii onere menses in labore et secessu continuos pertransisse, antequam *Domini justitias enarrare, et testamentum ejus per os suum assumere* attentaret.

Tum demum, licet adhuc sacerdos sacram ascendit cathedram Augustinus, contra Africæ Ecclesiæ morem, sed juxta ritum Ecclesiæ Occidentalis, concedente Valerio, cujus exemplum, primum a quibusdam improbatum, mox a pluribus Africæ episcopis assumptum est, ita ut, anno 393 sacerdos Augustinus in universali provinciæ concilio coram omnibus episcopis sermonem rogatus haberit. Quem tantis plausibus susceptum, ne Hipponensi populo alii præriperent veritus non immerito Vale-

rius, in coadjutorem assumptum, a Megalio Calamensi episcopo, et Numidiæ primate, anno 395, Pontificem consecrari curavit; quod ægre passus est Augustinus, licet, uti postea declaravit, hunc morem tunc temporis Ecclesiæ legibus, et Nicænæ auctoritati contrarium prorsus ignoraret.

Quemadmodum vero *parvus fons crescit in fluvium, et in aquas plurimas redundans* (Esth. x. 6.) germinantem hinc et inde terram fœcundis aquis abluit, sic ille, quas ex paganorum simul et sacrorum Scriptorum quasi confluentibus rivis multo sudore congregaverat, christianum in orbem, ultimis etiam profuturas sæculis, profundere cœpit divitias. Hinc illum videres uberibus lacrymis præteritos vitæ prioris errores in *Confessionum libris* deflentem; illinc paganos in stupendo de *Civitate Dei* opere propriis confodientem telis. Quid quod Manichæos, Priscillianistas, Pelagianos, Donatistas, ipsosque Arianos veritatis indefessus propugnator debellare non infeliciter aggressus, unitatem Dei, Christi divinitatem, necessitatem Gratia, liberum hominis arbitrium; cæteraque Ecclesiæ catholicæ dogmata validissimis asseruit argumentis. Monachos interea monitis et exemplo informare, virgines piis exhortationibus accendere, omnium fidelium mentes *Meditationibus* et *Soliloquiis* ad Deum cœlestis orator transferre, plurimas datis litteris quæstiones enodare, difficiliora sacrae Scripturæ loca doctis commentariis explanare, necnon et logicæ, et grammaticæ, et rhetoricæ et musicæ etiam artis principia evolvere, ita ut nihil sit in

profanis religiosisque scientiis tam altum et tam abstrusum, quod vir ille quodam modo universalis effodere non valuerit.

Ut autem, quod ad rem magis attinet, de sermonibus potissimum disseramus, non mediocris eloquentiæ concionatorem illum extitisse patet, quem, tum artis oratoriæ præcepta tradentem, tum, sacerdotio licet vix initiatum, ad prædicandi munus contra morem assumptum, tum denique, cum publicas conciones haberet, modo plausus, modo lacrymas elicientem non Africa tantum, sed universus etiam suspexit orbis christianus.

Cum autem Augustinum legeris, ad res ipsas, quæ dicuntur, non ad illum, quo dicuntur, modum attende. Nullum reperies scriptorem, qui tanta cum auctoritate tam multa simul et tam profunda paucioribus verbis complecti resciverit. Absit autem ut græcam quæras eloquentiam, qua, locorum distantia et temporum improbitate orbatus est. Rudis in dicendo, imo et incorrectus sæpe, et semibarbarus, colloquentis potius more quam concionantis; breves scribere sententiis brevioribus interceptos sermones, acutioribus verbis et quasi inter se ludentibus sæpius uti, eadem iterum atque iterum repetere, prædicta prius novis involuta loquelis referre, communibusque locis diutius immorari solitus; inferior quidem Græcis, Latinis autem omnibus superior, quibus talem catholicæ doctrinæ thesaurum aperuit, ut ipsius verba ad amussim usurpare nec ipsa dubitaverint concilia. Erraret tamen gra-

viter, si quis illum, unicam Ecclesiæ columnam, posthabitis omnibus omnino Patribus, affirmare sustineret, cum Chrysostomo etiam, et Basilio, et Hieronymo, et cæteris sive Græcis sive Latinis doctoribus immota incumbat Ecclesia; gravius autem erraret, qui Augustinum quidem tanquam oraculum, omnia vero ejus verba tanquam fidei dogmata veneraretur, cum illa tantum ad fidem pertineant, quæ veram esse Ecclesiæ catholicæ doctrinam contra Palagianos asseruit, nec aliunde pauca *magnus opinator*, ut Tullii verbis utar, quasi palpando apprehendere, et dubitando exprimere tentaverit: nec certe in *Retractationum* libro se emendare studuisset, cui nulla fuisset necessaria emendatio.

Fatendum nihilominus magnum inter maxima Ecclesiæ lumina emicuisse Augustinum, cujus splendore sequentia irradiata sæcula laudes canere quasi una voce consenserunt. Audi B. Hieronymum, cum ipsum alloquens: « Macte, inquit, macte virtute; » in orbe celebraris; Catholici te conditorem anti- » quæ rursus fidei venerantur et suspiciunt, qui » contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. » (*Epist. cxcv. apud August.*) Et alibi: « Certe quidquid » dici potuit, et sublimi ingenio de Scripturarum » sanctarum hauriri fontibus, a te dissertum est. » (*Epist. clxxii.*) Audi S. Paulinum Nolanum similia majoraque dicentem: « O vere sol terræ, quo præ- » cordia nostra, ne possent sæculi vanescere errore, » condiuntur! O Ecclesiæ lucerna, quæ late Catholicis » urbibus de septiformi lychno pastum oleo lætitiæ

» lumen effundens, densas licet hæreticorum caligines » discutis, et lucem veritatis a confusione tenebra- » rum, splendore clarifici sermonis enubilas! Os enim » tuum fistulam aquæ vivæ, et venam fontis æterni » merito dixerim. » (*Epist. xxv. apud August.*) Nec minor in Augustini laudibus, vitæ ipsius scriptor Possidius: « Augustinus homo cœlestis, imago divi- » nitatis, Pater Patrum, Doctor Doctorum, abyssus » sapientiæ, præco veritatis, eructator divinorum » eloquiorum, inquisitor prædictorum; Augustinus » par Angelis in fervore, par Prophetis in abscondi- » torum mysteriorum revelatione, par Apostolis in » prædicatione, par Martyribus in desiderando pas- » sionem, par Confessoribus in disciplinarum tradi- » tione, et par Virginibus in continentia observatione. » Si cuncta corporis membra verterentur in linguas, » adhuc non essem sufficiens ad laudandum tantum » Patrem et Doctorem. » (*Epist. ad Maced.*) Hilarius autem Arelatensis episcopus: « Doctor, inquit, excel- » lentissimus Augustinus, defensor fidei nostræ, in » divina meditatione semper assiduus, metu mortis » intrepidus, destruxit sacrilegos, atque superavit » hæreticos... » (*Epist. ad Amat.*) S. Prosper: « S. Augustinus episcopus, acer ingenio, suavis » eloquio, sæcularis litteraturæ peritus, in Ecclesiæ » laboribus operosus, in quotidianis disputationibus » clarus, in omni actione sua comptus, in exposi- » tione fidei nostræ catholicus, in quæstionibus ab- » solvendis acutus, in revincendis hæreticis circum- » spectus, et in explicandis Scripturis canonicis

» cautus ; præcipua in hoc tempore portio Domini
 » Sacerdotum. » (*Lib. iii. de Vita contempl.*) S.
 denique Bernardus Augustinum dicit : *Validissimum malleum hæreticorum*, (*Serm. LXXX. in Cant.*)
 additque in *Epist. LXXVII* : « Ab his duobus colum-
 » nis, Augustinum loquor et Ambrosium, crede
 » mihi, difficile avellor : cum his, inquam, me aut
 » errare aut sapere fateor. »

Nec alii tantum veteres recentisque Doctores,
 sed et summi Pontifices, et ipsamet concilia etiam
 generalia in laudandum Augustinum consenserunt.
 Sic enim Martinus V : « Quicumque de Christo, de
 » fide, de religione aliquid saperent, omnibus in
 » ore erat Augustinus, ut nihil pene ex sacris Litteris
 » possit nisi educe intelligi, nihil nisi eo interprete
 » explicari. Eo jam auctore factum, ut nec philo-
 » sophis sapientiam invidemus ; non oratorum
 » eloquentiam desideremus, non studiosorum inge-
 » nia requiramus, non denique nobis acumen Aris-
 » totelis necessarium, non Platonis eloquentia, non
 » prudentia Varronis, non gravitas Socratis, non
 » auctoritas Pythagoræ, non Empedoclis solertia,
 » non cujuscumque illius generis hominum scientia
 » ac virtus documento nobis esse debeat. Idem
 » nobis Prophetarum oracula ; idem Apostolorum
 » voces refert, idem omnem omnium Scripturarum
 » sensum exprimit. Unus postremo omnium Patrum
 » sapientumque ingenia ac studia exhibet. Si veri-
 » tatem quæritis, si doctrinam, si pietatem, quis

» doctior, quis justior, quis, ut ita dicam, sanctior
 » Augustino? » (*Serm. de translat. S. Monic.*)

Quod soluta oratione Martinus Papa V concio-
 nator prædicavit, idem, modulatis carminibus, poëta
 celebravit Pius II Pontifex maximus :

« Barbaricæ gentis decus, Augustine, perenne,

» Horrida quem nobis Africa terra tulit :

» Qui Scripturarum profers arcana sacrarum,

» Eloquiis reserans abdita cuncta tuis ;

» Quem nihil obscurum latuit, sed et omnia florent,

» Atque humana simul dogmata, et alta patent ;

» Cujus et instrumur doctrinis, atque movemur

» Exemplis, probitas ejus in ore micat.

» Millia librorum per te, Pater alme, leguntur

» Edita, quæ promunt quidquid ubique latet.

» Sis cunctis fautor pius, ô sanctissime Præsul,

» Atque Deo summas offer ad alta preces. »

Quid autem huic concilii generalis V testimonio
 conferendum : « Sequimur, inquit, per omnia
 » Augustinum, et suscipimus omnia, quæ de recta
 » fide, et condemnatione hæreticorum exposuit : »
 cui adhærens concilium Florentinum, *Augustinum
 illustrissimum Latinorum doctorem a quinta sy-
 nodo consecratum* asserit.

Non minora autem propter virtutes quam propter
 doctrinam promeritis encomia, cum triginta tribus
 annis in episcopatu verbis exemplisque docens
 perdurasset, obsessa a Vandalis Hippone, dolore
 et morbo confectus diem extremum obiit, anno
 Christi 430, ætatis autem 76. Quam sancte vero,
 et christiane, et episcopaliter mortem et expec-

taverit et susceperit, ita narrat testis ipse Possidius :
 « Jusserat Psalmos Davidicos, qui sunt paucissimi
 » de Pœnitentia scribi, ipsosque quaterniones jacens
 » in lecto contra parietem positos diebus suæ infir-
 » mitatis intuebatur et legebat, et jugiter ac ubertim
 » flebat : et ne intentio ejus a quoquam impediretur,
 » ante dies ferme decem quam exiret de corpore,
 » a nobis postulavit præsentibus, ne quis ingrede-
 » retur, nisi iis tantum horis, quibus medici ad
 » inspiciendum intrarent, vel cum ei refectio in-
 » ferretur. Et ita observatum ac factum est, et
 » omni illo tempore orationi vacabat. Verbum Dei,
 » usque ad ipsam suam extremam ægritudinem,
 » imprætermisse; alacriter, et fortiter, sana mente,
 » sanoque consilio prædicavit. Membris omnibus
 » sui corporis incolumis, integro aspectu atque
 » auditu, et, ut scriptum est, nobis astantibus
 » et videntibus, et cum eo pariter orantibus, ob-
 » dormivit cum patribus suis in bona senectute :
 » et nobis coram pro ejus commendanda corporis
 » depositione sacrificium Deo oblatum est, et sepul-
 » tus est. » (cap. 31.)

Ejus sepulcro inscribi potuisset illud Baxii epi-
 taphium :

« Hæretici me fulmen habent, Ecclesia flumen;

« Hos peto quo pereant, hanc rigo ne pereat. »

Omnia S. Augustini opera ad septem partes revocari possunt, istumque ordinem studentibus melius accommodatum, relicta Maurinorum divisione, non immerito, ut videtur, præferre statuimus. Magis enim arridet eadem argumenta in eodem loco collecta quasi

uno intuitu perspicere. Unde septem partibus cuncti beati Doctoris fœtus conclusi hic reperiuntur, quarum I^a. continebuntur opera philosophica, II^a. opera apologetica, III^a. opera exegetica, sive variæ sanctarum Scripturarum explanationes, IV^a. opera oratoria. V^a. opera moralia, VI^a opera polemica, sive contra hæreticos, VII^a. opera epistolaria, sive diversæ de diversis epistolæ.

Huic autem nostræ editioni accedent multa ejusdem beati Doctoris opera, quæ in editione Maurinensi non leguntur, qualia sunt: 1°. decem Romæ stampati recenter Sermones ex codicibus Montis-Cassini, edente reverendissimo patre Fraja Frangipane; 2°. Vingtiquatuor Sermones in publicum emissi Viennæ, curante Dyonysio; 3°. tres Epistolæ, Romæ pariter editæ, et in Bibliotheca patrum Gallandii collectæ; quarum una pretiosior agit de infantibus sine baptismo defunctis.

Ad complendam autem tantam sancti Doctoris editionem, multis curis, nec paucis etiam expensis, curavimus ducentos et amplius sancti Augustini Sermones, tum ex bibliotheca Montis-Cassini, tum ex illa Medicea Laurentiana Florentiæ assumptos emittere, qui Maurinorum attentionem zelumque fefellerant; de quorum origine, et authenticitate consulas velim illam quam primo ineditorum Sermonum volumini affigemus.

Nihil ergo, ut speramus, optandum remanebit, ad perficiendas nostras de sancto Augustino lucubrationes, quas ad gloriam suam, Ecclesiæ utilitatem et honorem beati Doctoris faxit Deus proficere!

Innumera pene extiterunt particulares S. Augustini editiones, quas referre longius foret. Omnia autem beati Doctoris opera excusa fuerunt: 1°. curante Joanne Amerbach, adjuvante autem Augustino Dodone novem voluminibus ab anno 1504, ad annum 1506 *Basileæ*; desiderantur tamen Sermones, Epistolæ et Commentarii in Psalmos; quæ quidem jam ab eodem fuerant stampis subjecta an. 1489, 1494 et 1495; 2°. edente Erasmo *Basileæ* 1529, decem tomis; iterum 1541, 1542, 1545, 1556, 1569, curis Martini Lipsii, Joannis Costerii, et Joannis Ulimmerii; an. 1571, decem voluminibus in-4°, Valgrisi opera, qui multas notas, tanquam parum catholicas rejecit; rursus an. 1571, *Parisiis* apud Morellum et Nivellium, necnon et *Lugduni* an. 1565, in-8°., et 1571. Variæ additiones successivis emissionibus fuerunt insertæ; 3°. accurantibus Lovaniensibus Doctoribus an. 1577, de-

cem voluminibus in-fol., quæ sæpius repetita fuit editio *Venetice, Genevæ, Coloniae, Lugduni*, et præsertim *Parisiis* usque ad annum 1686. Hieronymus autem Vignierius supplementum edidit duobus tomis in-fol. an. 1654, et 1655.

Sed ab anno 1678 ad annum 1700 emissa Benedictinorum editio primum locum occupavit. Duo priora volumina rursus excusa fuere; sed melior est illa editio, quæ pagina prima quintas lineas complectitur. Eadem rursus et minus eleganter excusa est, in-4°. *Venetis*, an. 1703; ut prætermittam illam editionem quæ eodem anno lucem vidit *Amstelodami*, cum notis *Joan. Leclerc S. Doctoris* honori valde detrahentibus.

Plurimæ extitere S. Augustini gallicæ versiones, quarum nonnullæ præcipuam hanc mendam habent, ut recentiores aliquando redoleant errores.

Inter potiores autem eminent:

1°. *Libri Confessionum* gallicæ fidei redditi ab *Arnaldo D'Andilly*, in-8°. et in-12, an. 1667. Idem a *D. Dubois* in-8°. 1688. Abbas autem *Grou*, in opere cui titulus: *Morale tirée des confessions de S. Augustin*, redolentem in hoc libro sapientiam doctissime commendavit, *Parisiis*, 2 vol. in-12. Idem liber habetur curante *De la Menais, Parisiis*.

2°. *Epistolæ* ab eodem *Dubois*, in-8°., in-12, et in-fol. 1684.

3°. *Libri de Civitate Dei*, a *Lomberto*, 2 vol. in-8°. 1678, vel 4 vol. in-12; et recentius a duobus *Litteratis*, an. 1818, *Bituricæ*.

4°. *De Prædestinatione Sanctorum, et de Perseverantiæ dono*, cum tribus ejusdem *Epistolis*, 1 vol. in-12, *Parisiis*, 1676, sine auctoris nomine, sed non sine *Jansenismi* nota.

5°. *Tractatus in Joannem*, a *D. Dubois* 1700, 4 vol. in-8°.

6°. *Sermones in Novum Testamentum* 1700, 4 vol. in-8°.; qui pariter *Parisiis* recusati, 1730.

7°. *Commentarii et Sermones S. Augustini* ab *Arnaldo* 1701, *Parisiis*, 7 vol. in-8°.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA ACADEMICOS.

LIBRI IIIⁱ.

LIBER I.

ROMANIANUS AD PHILOSOPHIAM INCITATUR PROGEMIO LIBRI HUIUS, IN QUO EJUS FILIUS LICENTIUS CUM TRYGETIO PER TRES DISPUTATIONES CONGREDITUR. ILLE PRO ACADEMICIS BEATAM VITAM IPSA INQUISITIONE VERI, HIC CONTRA NON NISI VERI COMPREHENSIONE CONSTARE PROPUGNAT. VENIT IN CONTENTIONEM DEFINITIO ERRORIS, NECNON DEFINITIO SAPIENTIE, QUÆ LUCULENTER EXPLICATUR.

CAPUT I.

Romanianum ad veram philosophiam cohortatur.

I. O UTINAM, Romaniane², hominem sibi aptum ita vicissim virtus fortunæ repugnanti posset auferre, ut ab ea sibi auferri neminem patitur: jam tibi profecto injecisset manum, sui que juris te esse proclamans, et in bonorum certissimorum possessionem traducens, ne prosperis quidem casibus servire permetteret³. Sed quoniam ita comparatum est, sive pro meritis nostris, sive pro necessitate

¹ Scripti sub finem anni 386. Vide *Retract. lib. 1, cap. 1.* — ² Vide *D. Guillon tom. 21, p. 29-34.* — ³ *Retract. cap. 1.*